

Kollegierne og Bank-Niels

af C.B. Andersen

Fhv. bankdirektør C. B. Andersen, kollegiebestyrelsens sekretær 1938-53.

Bankdirektør, overretssagfører Niels Joachim Jensen var født i København den 2. marts 1890. Student fra Slomanns Skole 1908, cand.jur. 1914. Overretssagfører 1917.

Allerede i 1915 blev han ansat i Københavns Handelsbanks store afdeling på Gammeltorv i København, og da Handelsbankens afdeling i Aarhus, Jydsk Handels- og Landbrugsbank, i 1921 skulle have ny leder, valgte man den unge jurist, som man regnede med ville kunne sætte gang i Aarhusbanken, der gennem en årrække havde været

stagnerende. Forhåbningerne slog til, ikke alene formåede Niels Jensen at udvikle sin bank dygtigt, men han skabte sig en stærk position i byens erhvervsliv og kulturelle liv.

Det var derfor naturligt, at han kom ind i den kreds af byens borgere, der lagde kræfter til en lang række af de praktiske opgaver, der opstod i forbindelse med opbygningen af Aarhus Universitet. Denne kreds – Universitets Samvirket – manifesterede sig stærkt fra begyndelsen af 1930'erne og havde, indtil Universitetet fik en i forhold til Staten mere normal økonomisk status, stor betydning for den hurtige opbygning af Universitetets ydre rammer. Forholdet var nemlig i adskillige år det, at økonomien ved etablering af institutter m.v. beroede på en tredeling, der selvom den ikke var fastlagt i et kontraktlignende forhold i princippet var følgende: Aarhus Kommune skænkede grunden med tekniske ledninger ind til bygningen, Staten ydede et kontant beløb til selve opførelsen, medens Universitets Samvirket ved gaver og indsamlinger måtte fremskaffe det fornødne beløb til anskaffelse af inventar, teknisk udstyr og instrumentarium. Med ganske få undtagelser overtog Staten herefter udgifterne til driften. Niels Jensen, der som formand for Studenterforeningens økonomiudvalg fra 1928 til 1935 havde fået indsigt i studenternes vilkår, blev kasserer for Universitets Samvirket fra 1934 til sin død. Han blev en energisk og effektiv formand for Universitetets byggeudvalg, men hans største indsats i universitetsarbejdet blev arbejdet for Studenterkollegierne.

Med Niels Jensens position i det lokale erhvervsliv, hans kendskab til og forbindelse med vide kredse i landets erhvervsliv og hans imponerende evne til at få penge ud af både virksomheder og private til gode formål, var det et klogt træk af Universitets Samvirkets formand, landsrets-sagfører C. Holst-Knudsen, at indsamlingsarbejde i vidt omfang blev overdraget til Niels Jensen.

Tredelingen: kommune, stat og private gjaldt kun rene undervisningsformål, og da spørgsmålet om oprettelse af studenterkollegier blev aktuelt, påtog Niels Jensen sig den store opgave at indsamle de fornødne midler til bygninger og inventar. Aarhus Kommune skænkede også her grund og tekniske ledninger som ved andre bygninger i Universitetsparken. Men hele opførelsessummen og beløbet til inventar måtte skaffes ved gaver. Indsamlingsopgaven lykkedes, og i september 1935 stod som bekendt Kollegium I klar til indflytning. Der var »solgt« kollegieværelser a kr. 5.000,-, et stort beløb dengang. Med 48 værelser var der altså kr. 240.000 til rådighed, og de slog til. Ved indflytningen var kollegiet gældfrit, således at det kun var nødvendigt at opkræve et beløb til dækning af de direkte driftsomkostninger: varme, lys, rengøring, vedligeholdelse samt portner. Der var altså ikke tale om nogen egentlig leje, og den månedlige værelsesafgift blev i adskillige år holdt på kr. 15,-.

Jævnside med opførelsen af Kollegium I blev der samlet ind til de næste kollegier, og Kollegium II og Kollegium III

fulgte hurtigt efter.

Medens Kollegium III var skænket af én donator, viser værelsesnavnene på de øvrige kollegier, hvilken stor opgave indsamlingen havde været. En lang række af kommuner og amter havde skænket værelser, og med den til værelserne hørende indstillingsret blev der sikret en passende geografisk spredning af beboerne, et forhold som Niels Jensen havde lagt megen vægt på. Krigen 1940-1945 sinkede fuldførelsen af det planlagte kollegiekompleks bestående af 6 kollegier med to eforboliger.

Selvom det ikke direkte hører hjemme i denne artikel, kan det måske alligevel være tiden at løfte sløret for en betydelig risiko, som Studenterkollegierne var ude i, efter at den tyske værnemagt havde forladt kollegierne.

Alle danske bygninger og løsøregenstande, der var forsikret for brandskade på normal vis, var ifølge lov automatisk forsikret for eventuel krigsskade. Det var naturligt at forvente, at dette forhold også ville være gældende for bygninger og inventar, der som kollegierne var beslaglagt af den tyske værnemagt.

Kollegierne og det tilhørende inventar var selvsagt forsikret på ganske normal måde, men for ikke at overlade noget til tilfældighederne og for at være sikker i tilfælde af alvorlig skade på kollegierne skrev jeg som Niels Jensens sekretær et udkast til en indberetning til Krigsskadeserstatningen med orientering om beslaglæggelsen og den særlige omstændighed, at vi ikke havde indseende med,

hvad der foregik på kollegierne. Da Niels Jensen kom tilbage efter en sygdomsperiode, der netop havde omfattet begivenhederne omkring tyskernes okkupation af kollegierne, drøftede vi sagen. Niels Jensen var ganske enig i denne sikkerhedsforanstaltning. Brevet blev afsendt med anmodning om en påtegning på en medfølgende genpart gående ud på, at Krigsforsikringen erklærede sig enig i, at uanset beslaglæggelsen var alt fuldt krigsskadesforsikret. Genparten kom omgående tilbage med bindende underskrift, og den blev straks lagt ned i kollegiernes boks i banken. Da kollegierne ved det engelske bombardement blev ødelagt, blev genparten selvfølgelig taget op og kontrolleret. Men den var i orden og blev atter lagt i boksen. Det viste sig at være et godt værdipapir.

Umiddelbart efter krigen, da arkitekt og ingeniører var i gang med forberedelserne til genopførelsen, kom der et kort brev fra Krigsskadesforsikringen med meddelelse om, at der ikke ville blive udbetalt nogen erstatning, idet kollegierne havde været et led i den tyske værnemagts militære anlæg. Vor genpart af krigsskadesforsikringens erklæring om det modsatte blev atter »halet op« af boksen og en kopi sendt til forsikringen med Niels Jensens anmodning om, at

Portrætre relief af bankdirektør Niels Jensen udført af billedhuggeren V. Foersom Hegndal og opsat på kollegium 1's gavlmur. (Foto: Knud Nielsen).

erstatningen aldeles omgående blev opgjort og stillet til kollegiernes disposition, således at studenterne hurtigst muligt kunne komme til at genoptage studierne under deres gamle boligforhold.

Vi modtog aldrig noget egentligt svar, men hvad der var mere vigtigt et certifikat, der efter vurdering sikrede fuld erstatning. Da vi ad forskellige kanaler erfarede, at Krigsforsikringen ikke var særlig glad ved sagsforløbet, lod Niels Jensen klogt sagen passere i tavshed. Han ville ikke – som formentlig mange andre – hovre, men benytte situationen til at sikre kollegierne den bedst mulige erstatning. Vi blev også behandlet smukt og især takket være direktør Kjølbye fra Forsikringsselskabet »Nye Danske«, der var os behjælpelig med inventaropgørelserne, blev opførelsen sikret på tilfredsstillende måde. Der blev ovenikøbet et overskud takket være arkitekt Møllers planlægning af genopførelsen og et pænt rentebeløb, idet Niels Jensen jo havde krævet omgående udbetaling, hvilket også skete. Dette overskud blev anvendt ved opførelsen af kollegium IV.

Det var trods alt nok godt, at Niels Jensen på grund af sygdom var forhindret i at deltage i den formelle overdragelse af kollegierne til den tyske værnemagt. Han var uimponeret af fine uniformer og var ikke nogen ynder af den tyske besættelsesmagt. Der havde været stor risiko for, at han ved en sådan lejlighed ville have været særdeles vred og vel at mærke uden at lægge skjul derpå.

Umiddelbart efter beslaglæggelsen af kollegierne fik

Niels Jensen besøg i banken af to herrer fra den tyske kommandantur. Det var en meget fornem officer og som sædvanligt i slige tilfælde en dansktalende håndlanger, der optrådte anonymt. Jeg overværede samtalen, der blev ganske kort. De to herrer anmodede om udlevering af kollegiernes tæpper, som det var lykkedes at få placeret på Universitetet, fortrinsvis i et rum på Kemisk Institut hos professor Hakon Lund. Mølfaren var til at overse i et sådant lokale. Efter at Niels Jensen på dansk i en særdeles stram tone havde gjort opmærksom på, at han – Niels Jensen – ikke ville tale med folk, som han ikke kendte navnet på, udspandt der sig en samtale mellem de to gæster. De var ikke villige til at opgive navnet, men Niels Jensen holdt på sit for derefter omgående, da navnet var blevet oplyst, at erklære, at der ikke var noget at forhandle om. Tæpperne var gemt væk og ville ikke blive udleveret. Gæsterne, der åbenbart ikke var vant til en sådan procedure, listede af med uforrettet sag.

Jeg har oplevet flere andre møder med sådanne »herrer fra Kommandanturen« om helt andre og mere alvorlige forhold. Disse samtaler forløb altid efter samme mønster og med samme negative resultat for de besøgende. Man kom ingen vegne med Niels Jensen, der efter en sådan »samtale« gik ind på sit kontor, tændte en Silvanacigar, tog jakken af og satte sig med sin brede ryg synlig gennem vinduet ude fra Frederiksgade. Han var aldeles uvillig til at lade mig vende persiennen. Når jeg talte om repressalier, var sva-

ret: »Jamen, de kan jo skyde mig, men det er nok ikke nogen god ide for dem«.

Det er klart, at der skabes myter om en så stærk personlighed. Han vil ofte løbe risikoen for at blive forkert og dermed ofte uretfærdigt vurderet. Når således nogle studenter i den første studietid betragtede Niels Jensen som en grov repræsentant for systemet, var det en ganske forkert vurdering. Når der i visse – heldigvis ganske få – tilfælde opstod grove overtrædelser af ordensreglerne, som oftest vandalisme, og forholdet blev indberettet til Niels Jensen med anmodning fra efor om at tage affære, blev synderen kaldt til »møde« med Niels Jensen i banken. I sådanne tilfælde kunne han blive overmåde vred, men man bør erindre sig baggrunden. Det havde været forbundet med meget arbejde at skabe baggrunden for de gældfrie kollegier, og når Niels Jensen havde påtaget sig dette arbejde, var det ud fra en tro på, at et kollegieophold for mange studenter ville være ikke alene en økonomisk hjælp, men også en mulighed for gennem samvær med studerende fra andre fakulteter at skaffe sig viden om samfundets forskelligartede opgaver. Han kunne derfor ikke acceptere, at nogle ganske enkelte ikke var indstillet på at være med til at bevare disse goder og muligheder også for kommende årgange af studenter. Det er da også mit indtryk, at kun et fåtal af de studerende stillede sig uforstående overfor Niels Jensens synspunkter og reaktioner.

»Kollegiebrugsen« vil utvivlsomt i forskellig sammen-

hæng blive genstand for omtale, og det vil derfor nok være på sin plads ganske kort her at redegøre for etableringsfasen, således som den står for mig. Oprettelsen af »Brugsen« var af initiativtagerne begrundet i ønsket om at sikre kollegierne daglige forbrugsvarer så billigt som muligt og i et omfang, der var i overensstemmelse med beboernes ønsker. Men det var nok ikke klart for alle, at den omstændighed, at en lang række af kollegieværelserne var fremskaffet ved bidrag fra det ordinære erhvervsliv, ville skabe vanskeligheder specielt for Niels Jensen som den hovedansvarlige for såvel indsamlingen i sin tid som for den kollegieledelse, der nu åbnede kollegierne for F.D.B., der dengang af vide kredse indenfor erhvervslivet blev betragtet som en ikke ønskværdig samarbejdspartner. Da sagen – måske på en lidt ubehændig måde – blev lanceret i pressen, blev der også rettet en stærk kritik fra forskellig side mod Niels Jensen, der havde stillet lokaler til rådighed og dermed sikret et slags salgsprivilegium for F.D.B. Det var for Niels Jensen en meget vanskelig situation, at der kom »religiøse« toner ind i debatten, specielt da han i sit daglige virke havde et nært samarbejde med den lokale kooperation, af hvem han var højt respekteret. Når man betænker, at alt dette ligger mange år tilbage, og erindrer, at selv nu hvor der ikke ses så alvorligt på sådanne spørgsmål, kan opstå veritable slagsmål, når »Irma« virksomhederne sælges til netop F.D.B., må det være let at forstå, hvilken situation Niels Jensen var blevet bragt i.

Den daglige kontakt med studenterne overlod Niels Jensen naturligvis til eforerne. Han blandede sig ikke i det daglige kollegieliv, når dette foregik normalt. Det har utvivlsomt for eforerne været en stor fordel, at der aldrig var tale om indblanding fra kollegiebestyrelsens formand, undtagen når han var blevet anmodet om at gribe ind.

Kollegiebestyrelsen, der omfattede såvel repræsentanter for Universitets Samvirket som universitetslærerne, mødtes kun få gange om året. Niels Jensen ledede med fast hånd disse møder. Der var som oftest fuld enighed om løsningen af de problemer, der var henlagt til dette forum. Det store og meget lange møde i juli/august med behandling af de indkomne ansøgninger om kollegiepladser var et vigtigt højdepunkt i kollegiebestyrelsens arbejde. Ansøgningerne blev meget grundigt drøftet, og universitetslærernes indstilling om de i øvrigt alt for få legatværelser blev altid fulgt.

Et særligt kapitel var Niels Jensens samarbejde med arkitekt C.F. Møller og kollegiernes ingeniører. Samarbejdet var fortrinligt, og den nære kontakt med arkitekt Møller var præget af gensidig respekt. Begge bestræbte sig for indenfor de givne økonomiske rammer at skabe de bedste forhold for studenterne. Der blev fra tid til anden rettet kritik mod inventar, fællesrum o.s.v., som nogle ikke fandt gode nok. Det var en kritik, der også blev rettet mod andre af Universitetsparkens bygninger. Her var det ikke fortrinsvis studenterne, der kritiserede, men også enkelte universitetslærere var kritiske overfor universitetsarkitekten,

nogle endog i en sådan grad, at man foreslog at sætte andre arkitekter ind på opgaver i parken. Ved en lejlighed blev også disse tanker forelagt for Niels Jensen, der klart afviste at medvirke til en ændring af forholdet. Han indså naturligvis, at universitetsparken var en helhed, og at der ikke burde spilles hasard med det kunstværk, som alle sikkert nu erkender, at universitetskomplekset er. Som en af dem, der på nærmeste hold fulgte byggeriet, først som sekretær for byggeudvalgene i 15 år og derefter i en 5 års periode som medlem af og i en del tilfælde som formand for en del af udvalgene, er jeg i dag meget glad for, at den smukke helhed ikke blev forstyrret. Og at samfundet samtidig fik noget for pengene, tilføjes kun for en ordens skyld.

Niels Jensens vaklende helbred i hans sidste leveår lagde selvsagt en dæmper på hans virkelyst og kræfter, men til det sidste fulgte han med interesse og kærlighed sit hovedværk udenfor det daglige arbejde i banken, Studenterkollegierne ved Aarhus Universitet.

Det var en naturlig sag for hans venner efter hans død i 1952 at foranledige opsat – dog ikke uden modstand – det smukke portrætre relief udført posthumt af billedhuggeren Valdemar Foersom Hegndal. Dette relief vil, så længe kollegierne består, minde om igangsætteren Niels Jensen, uden hvis store indsats kollegiesagen ville have fået et andet og betydeligt langsommere forløb.

Det var en lykke, at der så tidligt i Universitetets liv blev gået effektiv i gang med denne store og vigtige opgave.